

Lugo, loc. cit. et alii, quemvis licite emere posse quamvis mercem in uno loco, et pretio, quod ibidem etiam a peritis communiter aestimatur justum v. g. centum etsi per se sciat, quod in alia regione eadem res mille florenis, vel pluris communiter aestimetur, licet illicque negotio vendi queat; quia justum in quovis loco pretium rerum est, quod ibidem ut tale communiter aestimatur, arg. 1. *Pretia rerum*. ff. ad *Leg. Falcid.* etsi alibi plaris, vel minoris res eadem aestimantur; ut proinde justus fructus industriæ, vel fortunæ reputentur, qui inde colliguntur, quod merces in una regione vili, justo tamen ibidem pretio emptæ, in alia maximo, pariter tamen in illo justo pretio distrahantur.

194. *Qui occulte scit in agro, vel alio fundo latere thesaurum, venas metalli, etc., potest illum currente pretio emere, nec tenetur venditorem monere de thesauro, vel propterea pretium augere.* — Quæritur IV. An quis fundum, agrum, domum, vel aliud terræ spatium, ubi ingentem scit latere thesaurum, vel venam metalli, lapicidas, etc., valide ac licite emere possit, absque hoc, quod se super moveat venditorem, vel saltem pretium augeat? Resp. Affirmative. Molina, loc. cit., n. 12; Lugo, disp. 26, n. 138; cardinalis Luca, h. t., discurs. 44, per totum, ubi affert decisionem Rotæ, Scotus, et alii, arg. 1. *In lege fundi*. 77. ff. de *Contrah. empt.* ubi in specie de lapicidinibus pro nostra conclusione habetur textus, quod si non appareat, non videri lapicidas esse exceptas: neminem enim, nec vendere, nec excipere, quod non sit, et lapicidas nullas esse nisi quæ appareant. » Confirmatur ex illo *Matth.*, XIII, 44. *Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit homo, vadit, et vendit omnia quæ habet, et emit agrum illum.* Ratio est, quia recepto jure gentium, communiter etiam talis ager juste censetur emptus, qui emitur justo pretio; communis autem aestimatio justum reddit pretium, juxta dicta, ergo.

195. *Qui scit brevi minuendum vel augendum pretium, illicite vendit, et emit currente pretio, juxta aliquos.* — Quæritur V. An dolose et iniuste, an vero licite agat, qui rem currente pretio justo emit, vel vendit, si scit pretium paulo post minuendum fore vel augendum? Non desunt doctores satis graves, ut Medina, de *Restit.*, q. 35; Conrad., de *Contract.* q. 62. 63. et 67; Portel, in l. *Quæro*. ff. de *Action. empti*, et alii dicentes talem

dolose et iniuste agere, proindeque ad restitutionem teneri. Item scilicet Glossa, in l. *Contra legem*. ff. de *Leptis*. Cetera quoque ethicus, lib. III. *Offic. judicant.* si a vendere vel emere, non esse boni, ac honesti vii.

196. *Fundamentum eorum.* — Fundamentum eorum præcipuum hoc est, quod alter, cum quo quis ita contrahit, censeatur invitus ac involuntarius quoad hunc contractum; cum certum videatur, quod venditor currente pretio v. g. decem florenis non venderet frumentum, si sciret post aliquos dies pretium illius commune ac justum viginti vel triginta florenis fore. Et e contra certum pariter videatur, quod nullus de præsentem emeret triginta florenis unam frumenti mensuram, quam sex vel octo florenis post unum alterumve diem haberi posse, certo sciret. Ubi autem deest voluntas et consensus contrahendi, nullus est contractus, 1. *In venditionibus*. ff. de *Contrah. empt.* ergo.

197. *Eligitur sententia contraria.* — Resp. I. Nullam injustitiam, nec dolum injustum committit, nullamque ad restitutionem tenetur quicumque currente justo pretio emit, vel vendit, etsi privata scientia certo sciat pretium intra paucos dies notabilissime in duplo v. g. vel triplo augendum fore, vel minuendum. Ita divus Thomas, 2. 2. q. 77. a. 8. ad. 4; Covarruvias, in *Regul. Peccatum*, p. II. § 4, n. 6; Silvester, §. *Emptio*. q. 15, n. 16; Lessius, lib. II, c. XXI, dub. 5, per totum; Palao, de *Justit. commutat.* disp. 5, punct. 13, n. 3, cum communiori et probabiliori aliorum. Probatur ex illo *Genesis*, XII, ubi Joseph vir utique justissimus justo currente pretio coemit maximam frumenti copiam, non obstante, quod certo sciverit, et præviderit futuram sterilitatem, indeque subsequaturum pretii augmentum, et tamen propterea a nemine arguitur alicujus injustitiæ. Quod si autem emptor sciens brevi futurum augmentum pretii, potest absque justitiæ detrimento emere merces currente pretio, non apparet, quare e contra non possit venditor currente pretio vendere merces, quarum pretium brevi minuendum pariter cognoscit.

198. *Probatur.* — Probatur conclusio etiam ratione de utroque, tam emente, scilicet quam vendente. Quandoque quis vendit, emitque taxato vel vulgari justo pretio, juste emit, nullique ullam facit injuriam; at qui positi in conclusione emunt, venduntque

justo taxato, vel vulgari pretio, uti supponitur: ergo juste et sine ullius injuria emunt, vel vendunt. Unde Diogenes stoicus bene objecit Ciceroni contrarium judicanti: « Adveni, exposui, vendo meum non plus quam cæteri: fortasse etiam minoris, cum major sit copia, cui fit injuria? »

199. *Confirmatur.* — Confirmatur. Ex eo præcise, quod quis sciat pretium frumenti, vel aliarum mercium brevi auctum iri, non potest de præsentem merces illas carius vendere: sed si vendere vult, omnino tenetur currente justo pretio eas vendere, ut ipsi fatentur adversarii; nisi forsitan eas ad tempus illud carius servare cogitaret, et tantum in gratiam emptoris venderet, c. fin. de *Usuris*: ergo etiam ex eo præcise, quod quis sciat pretium brevi minuendum, non tenetur minus vendere. Et e contra ex eo præcise, quod quis sciat pretium mercium brevi diminutum iri, non potest eas minus justo pretio currente emere; ergo etiam ex eo, quod sciat, pretium brevi augendum, non tenetur pluris justo currente pretio emere; cum par utrinque sit ratio; quæ ubi est eadem; eadem quoque est juris dispositio, arg. 1. *Illud*. ff. ad *Leg. Aquil.*

200. *Respondetur ad fundamentum adversariorum.* — Ad fundamentum in contrarium n. 196. allatum, respondetur, negando, quod ex parte alterius deest voluntas et consensus contrahendi; quamvis enim secundum quid involuntarium adesse censeatur, contractus tamen simpliciter voluntarius est, non obstante, quod eum non fecisset, si, quæ ignoravit contrahens scivisset; quia regulariter loquendo ignorantia et error, nisi sit circa substantiam, non tollit consensum, prout amplius docebimus infra, ostendendo illud commune: « Si scivissem, non emissem, vel vendidissem, » universaliter non irritare contractum, nec tollere consensum, ad eundem, requisitum; alias certe etiam invalida esset emptio illud, quod emptum postea incendio perit, aut furto auferitur; quia si emptor hoc prius scivisset, non emisset.

201. *An non saltem contra charitatem peccet, controvertunt doctores.* — Dicitur autem notanter in conclusione, « nullam injustitiam committit, » etc. Nam quamvis doctores satis convenient, discrepant tamen in hoc, an non saltem contra charitatem peccetur? aliquibus affirmativam, aliis e contra negativam tenentibus.

202. *Ponitur sententia negativa.* — Resp. I.

Qui ita vendit, vel emit, regulariter loquendo, neque contra charitatem peccat. Ita Lessius, lib. II, c. XXI, n. 43; Molina, disp. 354, n. 4; Palao, loc. cit., n. 8; Friderich, h. t. numer. 391; Salas, Ledesma, et alii, quibus etiam favet divus Thomas, 2. 2, q. 77, a. 3, dum dicit majoris fore virtutis, si quis abstineret. Ratio est, quia quicumque facit actum de se licitum et honestum, sibi que utilem vel necessarium, non peccat contra charitatem, etsi videat exinde per accidens securum proximi damnum, sive temporale, sive spirituale, uti communiter docet textus et merito; quia alias certe multo omittere deberemus actus. Dicitur autem notanter regulariter, nam

203. *Quæ tamen limitatur in casu, quo cum magno emptoris detrimento vendit magnam quantitatem, quam alias non vendidisset venditori.* — Limitatur primo: si quis ob talem notitiam venderet magnam quantitatem, quam alias non vendidisset alicui, grave propterea passuro damnum; Molina, loc. cit., n. 2; Lessius, loc. cit. Ratio est, tum quia taliter vere abutitur notitia sua, ob eamque damnum infert tertio; cum, uti supponitur, damnum hoc intulisset, si notitia illa caruisset: tum quia juxta illud lumine naturæ notum, « quod tibi non vis fieri alteri ne feceris. » Certe vero venditor ægre ferret, si sibi ab alio ita contingeret; ergo.

204. *Si venditor causa efficax non est, potest etiam magnam quantitatem vendere.* — Dicitur vero notanter « grave propterea damnum passuro: » si enim emptor eandem quantitatem, alias ab aliis eodem pretio emisset, eo quod forsitan illa quantitate ad quotidianum, quo assumitur, usum indiget, consequenter venditor causa efficax damni non sit, charitatem lædere non videtur; cum talis ex una parte rem suam justo currente pretio vendens utatur jure suo, ex altera vero parte, nulli infert injuriam, c. *Cum Ecclesia Vulterana*. 31. de *Elect.* neque damnum, hoc ipso, quod, uti supponitur, idem damnum proxime evenisset, etsi venditor talis rem suam eidem non vendidisset.

205. *Qui vendidisset magnam quantitatem, etsi notitiam non habuisset, non tenetur post notitiam habitam a venditione abstinere.* — Dicitur ulterius: « quam alias non vendidisset. Nam si eandem, vel adhuc majorem quantitatem vendidisset, licet nullam diminuendi pretii notitiam habuisset, dummodo emptores adfuissent, vendere libere, ac licite;

etiam absque charitatis læsione potest, non obstante, quod secuturum exinde prævideat emptoris damnum; uti bene advertit Molina, oc. cit. n. 6. Ratio est, quia nemini debet sua privata nocere notitia, nec per eam quis evadit deterioris conditionis, quam alii eadem notitia carentes; quod tamen fieret, si ob eam cum suo damno et incommodo vendere non amplius posset, quod prius, notitia illa carens, vendere potuisset, et revera vendidisset, aliisque ignorantes adhuc vendere possunt.

206. *Nisi forsan in extremam necessitatem deveniret emptor.* — Limitatur conclusio secundo; si exinde empto, in extremam vel gravem deveniret paupertatem, Palao, loc. cit., numer. 9; Molina, loc. cit.; Friderich, loc. cit. et alii. Ratio est, quia qui vis tenetur ex charitate in tali necessitate proximo succurrere; ergo a fortiori illum in eam non inducere, nisi forsan sit in pari necessitate, tunc enim potest uti jure suo.

207. *Non potest quis vendere alicui damnum passuro, si habere potest emptorem, qui absque damno emit.* — Limitatur tertio, in casu, quo quis rem suam cæteroquin licite vendit alicui damnum passuro, cum facile habere posset emptorem sine damno empturum, Molina, loc. cit. Ratio est, quia quisvis ex charitate tenetur avertere damnum proximi, si absque proprio incommodo id facile potest. Cæterum ex dictis, pro praxi

208. *Qui scit valorem certæ monetæ minuendum, potest eandem expendere in ea quantitate, in qua alias expendisset.* — Infertur I. Nulla ratione peccaturum illum, qui certo sciens valorem certæ monetæ brevi minuendum, eandem præsentem valore expendit in ea quantitate in qua eandem expendisset, etiamsi notitiam illam non habuisset, v. g. pro emendis victualibus, solvendis creditoribus, etc. Nec refert, an id ex privata notitia, vel inde sciat, quod sit unus ex consiliariis, vel magistratu, monetæ valorem auctoritative diminuentibus: cum hi non sint deterioris conditionis, quam alii. Molina, loc. cit. n. 6; Friderich, n. 388; Lugo, disp. 26, n. 140; Palao, loc. cit. n. 6. Ratio ulterior patet ex n. 202. et n. 205.

209. *Non autem potest ob hanc notitiam studio omnem talem monetam segregare et expendere in quantitate, in qua alias non expendisset.* — Secus foret, si tali moneta magnam coemeret quantitatem, vel talia compararet, quæ alias non emisset: vel si ad emenda ne-

cessaria exquisito studio segregaret omne genus monetæ, cujus valorem diminuendum scit, alio contrahente id ignorante. Ratio patet partim ex dictis n. 203. partim ex eo, quod uti consideranti patet, revera intervenire videatur aliqua fraus, quæ patrocinari alicui nunquam debet. c. *Ex tenore*. 16 de *Rescript.* Pariter fraudulentè ac injustè agerent consilarii, vel alii valorem monetæ, aut pretium rerum minuentes vel augentes, si studio aliquandiu legis hujusmodi promulgationem differrent, ut ipsi interea monetam minuendam omnem expendere, vel alias emendo, et vendendo lucrari valeant, prout teste Friderich, n. 388. fatentur omnes.

210. *Sciens discessuram aulam principis, potest domum locare pretio quo alias locasset.* — Infertur II. Non peccaturum illum, qui currente magno pretio domum suam locat alteri, etsi sciat aulam principis brevi alio migraturam, indeque locationis pretium notabiliter minuendum; casu quo domum suam tali pretio locasset, etiamsi hanc notitiam non habuisset. Secus foret, si domum nulli elocasset, nisi forsan conductor ob ignorantiam suam eodem pretio aliam domum conduxisset.

211. *Pariter vendere potest sua, qui scit, ea, ob futuram obsidionem brevi peritura, si alias vendidisset, secus illicite ageret.* — Pariter, qui scit brevi futuram civitatis obsidionem, per eamque plurima peritura, licite agit vendendo ea, quæ alias vendidisset. Illicite vero, si ob hanc notitiam multa cum gravi aliorum damno vendit, non venditurus, si notitiam illam non habuisset: nisi emptores ob ignorantiam obsidionis similia ab aliis emissent, damnumque contraxissent. Ratio patet ex n. 203. 205. et 209. videatur Molina, loc. cit. (ADNOTATIO XXI.)

§ VIII.

DE PERICULO, ET COMMODO, SEU FRUCTIBUS REI VENDITÆ.

212. *Periculum rei venditæ, post traditionem pertinet ad emptorem.* — Quæritur I. Ad quem pertineat periculum rei venditæ? Sensus quæsitus est quisnam damnum vel jacturam sentire, et ferre debeat, emptor, an venditor; si res peracto jam venditionis contractu pereat, vel deterior fiat? Consequenter quis tempore contractus, hujusmodi damni periculum in se sumere debeat? Prodit autem quæstio de re a venditore emptori nondum

tradita. Nam si res vendita perit, vel deterior fit, postquam emptori jam fuit tradita, certum est apud omnes, et extra omnem controversiam, quod pereat emptori, l. *Lectos* 14. l. *Quod si neque* 12. ff. de *Periculo, et commod. rei venditæ*. Ratio est, quia per traditionem emptor evadit dominus rei emptæ, l. *Traditionibus*. 20. c. de *Pactis*: etiamsi pretium nondum sit solutum; modo cautio fidejussoria, aut pignoratitia ab emptore præstita fuerit, aut venditor fidem habeat emptori, rem eidem credito vendendo; § 41. *Instit. de Rerum divis.* Res autem domino perit, l. *Pignus*. 9. c. de *Pignorit. act.* Loquendo igitur de rebus venditis, sed nondum traditis.

213. *Etiam ante traditionem, si vendatur res certa in individuo.* — Resp. I. Si certa res in specie, seu (ut philosophi loquuntur) in individuo v. g. hic equus, hæc domus venditur, totum periculum ad emptorem pertinet, ita quidem, ut non obstante interitu, vel deterioratione rei, totum pretium, si forte nondum solvit,olvere debeat. Ita aperte constat ex § 3. *Instit.* h. t. ibi. « Cum emptio venditio contracta sit (quod effici diximus, simul atque de pretio convenerit), periculum rei venditæ statim ad emptorem pertinet. Itaque si ædes totæ, vel aliqua ex parte incendio consumptæ fuerint, etc. emptoris damnum est, cui necesse est, licite rem non fuerit nactus, pretiumolvere. Quidquid enim sine dolo, et culpa venditoris accidit, in eo venditor securus est. » Concordant l. *Quo sæpe*. 35. § *Si res*, ff. de *Contrah. empt.* l. *Id quod*. 7. l. *Necessario*. ff. de *Periculo et commod. rei venditæ*. ff. 1. 4. penult. et ultim. c. eodem cum similibus. Traduntque Covarruvias, *Pract. resolut.* cap. III. n. 5; Sylvester *¶. Emptio*. n. 3; Molina, disp. 366 n. 11; Lessius, loc. cit. n. 96; Pirhing, h. t. n. 49, cum communi aliorum. Ratio conclusionis quamvis varia a doctoribus assignetur, potissima et optima esse videtur hæc, quod, quia comoda et fructus rei venditæ non traditæ pertinent ad emptorem, juxta dicenda infra, æquum sit, ut etiam periculum ejusdem ad illud pertineat: cum « qui sentit commodum, sentire debet et onus, » reg. 55. jur. in 6. Eadem ratio aperte insinuatur cit. § 3. *Instit.* h. t.

214. *Res domino suo perit, quomodo intelligatur.* — Dices: Res domino suo perit, l. IX. c. de *Pignorit. act.* atqui venditor manet dominus rei, donec tradatur; ergo. Resp. distin-

gendo ant. Res domino perit, in casu, quo non est obligatus dominium alicuius aliterius abdicare, conceditur; si est obligatus, uti fit peracte venditione, negatur. Accedit, quod venditione peracta, emptor saltem juris fictione evadat dominus, ut bene observant Pirhing, h. t. n. 49; Hunold., tract. 10, contr. 9. n. 42. et subintrat, reg. 15. juris ff. « Is qui actionem habet, — rem ipsam habere censetur. »

215. *Nisi aliter contrahentes specialiter convenerint.* — Dicitur autem notanter in conclusione, « regulariter, » quia limitatur in nonnullis casibus. Et quidem primo, quando contrahentes specialiter conveniunt, ut, donec res emptæ tradatur, periculum penes venditorem remaneat, arg. l. *Si in venditione*. 10. ff. de *Pericul. et commod. rei venditæ*. et § *Cum autem*. *Instit.* h. t. Ratio patet, quia nempe « contractus ex conventionem legem accipere dignoscuntur. » reg. 85. jur. in 6.

216. *Si res ex dolo, vel culpa etiam levi, non item levissima venditionis perit, ad eundem periculum pertinebit.* — Limitatur secundo, quando res vendita ante traditionem perit ex dolo aut culpa lata, vel levi venditoris, l. *Custodiam*, 3. l. *Si vendita*. 11. ff. de *Pericul. et commod. rei venditæ*. l. *Quod sæpe*. 35. § *Si res*. ff. de *Contrah. empt.* cum concordantiis, Molina, disp. 366. n. 12; Pirhing; h. t. n. 51, cum communi. Ratio est, quia venditor, juris dispositione debet esse custos rei, donec tradatur; consequenter in ea custodienda debitam et quidem « exactiorem præstare debet diligentiam, quam in rebus suis faceret, » l. III. ff. de *Pericul. et commod. rei venditæ*. Nec tamen tenetur culpa levissima, licet primum citata l. III. obliget venditorem ad talem diligentiam, ad qualem obligatur commodatarius, qui etiam de levissima culpa tenetur, l. *In rebus*. 18. ff. *Commodati*. Rationem dat Glossa, in cit. l.; Molina, loc. cit. quia, quamvis venditor teneatur ad tantam diligentiam, ad quantam commodatarius: eo quod commodatum fiat in gratiam solius commodatarii, emptio venditio vero in gratiam utriusque.

217. *Idem est, si venditor fuit in mora tradendi. Mora sua cuius est nociva.* — Limitatur tertio, si venditor est in mora tradendi, et res interea casu fortuito pereat, vel deterior fiat, tunc enim periculum venditoris est l. *Illud*. 17. ff. de *Pericul. et commod. rei venditæ*. Ratio est, « quia mora sua cuiuslibet est nociva. » Reg. 25. jur. in 6. Quod si tam